

Introduktion till religion & islam

- I västvärlden och i Sverige är religion vanligtvis en individuell och privat fråga som saknar juridisk relevans. Utanför Europa, vanligtvis i Mellanöstern men även i länder som exempelvis Somalia och Eritrea har religioner ett vidare anspråk. Generellt sett saknar individer möjligheten att själv välja religion. Grupptillhörigheter som familj och klan styr det valet. Dessutom är religioner ofta inkluderade i samhällsbyggnaden. Exempelvis ifråga om legal status gällande familjerätt, eller som utbildningsinstitution.
- Då tolkningar av religiösa skrifter som bibeln och koranen varierar mycket, är det för religionsbeteendevetare mer intressant vad utövare menar står i sådana texter, än vad det faktiskt står.
- Enligt islamisk tradition mottog profeten Muhammed uppenbarelser från gud (via ängeln Gabriel) under en längre period från 610 (vt). Uppenbarelserna kom senare att sammanställas och bilda Koranen.
- År 622 tvingas Muhammed att fly (flykten, *hijra*) från Mekka till Medina.
- Efter Muhammeds död 632 uppstår en maktkamp mellan de som menar att det islamiska ledarskapet ska föras vidare baserat på merit (sunnī), och de som menar att ledarskapet ska gå i arv (shīa). Medan det finns många skiljaktigheter mellan shīa och sunnī ifråga om hur islam praktiseras, är frågan om ledarskapet en grundläggande skiljelinje.

De fem pelarna

1. Trosbekännelsen (shahada)
2. Bönen (salat)
3. Allmosan (zakat)
4. Fastan (sawm)
5. Pilgrimsfärden (hajj)

Islams fem pelare kan i praktisk mening bäst förstås som ett normerande system för muslimer, snarare än som faktiska måsten. Dock menar vanligtvis islamiska företrädare att pelarna är plikter som varje muslim måste eftersträva. Detta belyser vikten av att vara medveten om skillnaden mellan auktoriteter och utövare; vad religiösa företrädare säger och vad lekmän faktiskt gör.

Islams mångfald

- Islam kan i grova drag delas upp i två huvudgrupperingar: sunni och shia. Sunni utgör 85-90 % av världens muslimer, shia huvuddelen av återstoden. Både sunni och shia kan i sin tur delas upp i ett stort antal undergrupperingar.
- Mångfalden inom islam kan även studeras utifrån aspekter som våldsbejakande kontra fredlig islam, och liberal kontra konservativ islam. Inom de spannen ryms allt från extremistiska våldsbejakande salafistiska rörelser som den Islamiska Staten, till feministiska tolkningar (som exempelvis Amina Wadud).

Klansamhälle, Somalia

- Somalia är ett av många länder där klanen och klangemenskapen är centrala i det sociala såväl som i det politiska livet. Klaner är i princip stora släktskap enade under gemensamma förfäder.
- Somalia har ingen motsvarighet till den Västerländska/europeiska modellen av ”kärnfamilj”, minsta beståndsdel av familj är vad Väst skulle kalla ”släkt”.
  1. **Reer:** Saknar politisk och juridisk legitimitet, främst emotionella band
  2. **Jiffo:** Den minsta enheten som har legitimitet
  3. **Jilib:** Flera sammanslagna jiffos, oftast 1000-tals personer
- Klansamhällen bygger på kollektivism där rättigheter, skyldigheter samt resurser (t ex ekonomiska) baseras på familj- och släkttillhörighet snarare än individ. Därför är det viktigt att känna till släktträd och namn på sina förfäder.
- De dominerande huvudklanerna är Darod, Hawiyee, Dir, och Isaac. Rahanweyn och bantu/jareer är minoritetsklaner och generellt diskriminerade av de dominerande.
- Somalia är en muntlig språkkultur då skriftspråk instiftades så sent som för ca 45 år sedan. Detta innebär att det talade ordet är viktigare än det skrivna.

Afghanistan

Etniska/religiösa grupper

1. Pashtuner

Dominerande, sunnimuslimer, utgör ca 40% av befolkningen. Organiserade

utifrån klantillhörighet. Ett viktigt levnadsmönster hos pashtunerna kallas för Pashtunwali och är en typ av hedersbaserat kulturmönster.

2. **Tadjiker**

Sunnimuslimer, organiserar sig utifrån landområde snarare än stam. Har haft en dominerande ställning i städerna.

3. **Hazarer**

Shiamuslimer, lägst ner i folkgruppshierarkin, utsatta för diskriminering och förföljelse. Många som flyr till Sverige är hazarer.

Afghaner i Iran

- Idag finns det ungefär en miljon registrerade afghanska flyktingar i Iran, och omkring två miljoner oregistrerade.
- Merparten av de afghanska flyktingarna är hazarer, vilka, som merparten av Irans befolkning, tillhör shiaislam. Trots det uppfattas hazarer i Iran som andra klassens invånare. Regelverk bidrar till att cementera den positionen genom att exempelvis vägra afghaner tillgång till många yrken, samt helt eller delvis möjlighet att besöka 28 av 31 provinser.

Samtidssituationen

- Efter USAs störtande av talibanregimen hålls presidentval 2004 där Hamid Karzai väljs till president.
- Det görs försök till demokratisering och uppbyggande av stats-funktioner. Problem: Staten har så länge varit antingen svag eller icke-existerande, vägen från klan-samhälle till stat-samhälle är lång. Exempel: Vi ser hur etniska grupper i de allra flesta fall stödjer kandidater av den egna gruppen; Karzai får stöd bland Pashtuner exempelvis.
- USAs krig i Afghanistan avslutas i december 2014, men ett tusental Nato-trupper stannar för att bistå den afghanska regeringens armé.
- Direkt ser vi hur talibankrigare kan utnyttja läget till att flytta fram sina positioner. Attacker som tidigare varit vanliga där de utländska trupperna haft sina fronter och linjer har nu blivit mer oförutsägbara, och även flyttats fram till de större städerna.
- Särskilt utsatta grupper är människor som arbetar, eller har arbetat, för eller haft samröre med utländska aktörer i landet. Behöver inte vara amerikansk eller annan militär, räcker med att man arbetat för en biståndsorganisation från väst.

Anledning: man har arbetat för ”en främmande makt”, men också för att man har hög lön med afghanska mått mätt, lovligare byte att råna, etc.

- Till följd av (bland annat) undermåligt sjukvårdssystem präglas Afghanistan av hög spädbarnsdödlighet, och låg medellivslängd.
- Kvinnor har fått det bättre efter talibanregimen. Tillgång till utbildning ökade markant för kvinnor efter talibanernas fall, miljontals flickor fick möjlighet att börja skolan. Lika rättigheter mellan kvinnor och män infördes i konstitutionen.
- Kvinnor har dock en fortsatt svår situation. Särskilt på landsbygden – men också i städerna – finns utbredda hedersnormer som missgynnar kvinnor.

Syrien

Etniska grupper: 90 % araber, 9 % kurder, 1 % övriga (ex. assyrier, araméer, greker, turkmener, etc.).

Religiösa grupper

1. **Sunnimuslimer** ca. 75 %.
2. **Alawiter** ca. 11 %
Utsprungna ur shiaislam med kristna influenser. Vanligtvis ansedd som kättersk bland både sunni- och shiamuslimer. Al-Assad-familjen är alawiter och har införlivat sina gelikar i makteliten.
3. **Kristna** ca 7,8 %
4. **Druzer** ca. 1-3 %
Synkretistisk religion som bland annat innefattar element från kristendom, shiaislam, buddhism, gnosticism.
5. **Judar** 0,1 %
Har historiskt sett varit en större grupp men huvuddelen har lämnat landet till följd av konflikterna mellan Syrien och Israel.

Samtidshistoria

- **Sykes-Picot-avtalet 1916:** ett avtal som slöts mellan Storbritannien och Frankrike under det första världskriget. I avtalet stipulerades hur det Ottomanska rikets landområden skulle fördelas mellan de två västmakterna. Gränserna som drogs där har i grova drag kommit att definiera de statsgränser som existerat i regionen till dess att Islamiska Staten ritade om kartan.
- 1946 blir Syrien självständigt.

- 1970 blir alawiten och baath-sympatisören Hafez al-Assad diktator för landet, och under hans styre infinner sig en politisk stabilitet som inte existerat sedan självständigheten. Under al-Assad blir regimen strängt diktatorisk.
- Den sunnimuslimska gruppen Muslimska Brödrskapet gör uppror mot al-Assad, men upproret slås i ned i Hama 1982. Uppskattningsvis 10 000-20 000 människor mister livet där (inkluderar medlemmar i brödrskapet och civila offer). Ett fortsatt blödande sår i relationen mellan regimen och sunnimuslimer.
- Hafez al-Assad avlider 2000 och ersätts av sin son Bashar. Bashar hade studerat till ögonläkare i London och förefaller inte ha haft några politiska ambitioner. Under hans ledning genomförs både sociala- och ekonomiska reformer. De tidigare stoppas efter att regimkritiken blivit för omfattande, medan de senare reformerna bromsas bland annat av de internationella handelsembargon som är riktade mot Syrien.
- 2011 kommer arabiska våren till Syrien. Bashar vägrar stiga åt sidan och snart utvecklas konflikten till ett inbördeskrig mellan regimen och (i någon mening) en sekulär opposition. Till följd av att extremistiska islamistiska element börjar verka i Syrien har oppositionen snarare kommit att bli en konflikt mellan regimen och islamistiska organisationer (vilka innefattar allt från moderat islamism till den form av extremism som kännetecknar den Islamiska Staten).

Viktiga religiösa och etniska grupper

- Alawiter: religion som är en förgrening av shiaislam. På grund av säruttolkningar av islam uppfattas alawiter vanligtvis som kätterska bland andra muslimer. Dominerande ställning i den syriska regimen till följd av att al-Assad-familjen är alawiter.
- Kurder: i huvudsak sunnimuslimer. Har utstått en hel del förföljelser och diskriminering sedan självständigheten. I samband med inbördeskriget har kurderna bildat en autonom regim som man kallar Rojava. Primär fiende under konflikten är IS, Jabhat al-Nusra och andra våldsbejakande islamistiska grupper.
- Druzer: en esoterisk religion med inslag från de abrahamitiska religionerna, gnosticism och hinduism. Stödde inledningsvis regimen under inbördeskriget, men har på senare tid intagit en mer neutral position.
- Assyrier/syrianier: huvudsakligen kristna. När inbördeskriget bröt ut

formerade man sig militärt, men har inte lyckats lika effektivt med det som kurderna i Syrien och Irak. Primär fiende under konflikten är IS, Jabhat al-Nusra och andra våldsbejakande islamistiska grupper. Förekommer även spänningar mellan assyrier och kurder.

Kulturmöten i vardagen

- **Svensk kultur:** Hur definierar vi vår egen kultur och hur definieras samma kultur utifrån ett occidentalistiskt synsätt? Alla kulturer innehåller en så kallad "kulturgrammatik", där barnuppfostran ger oss som individer en klarhet, en sammanhängande logisk världsbild. Vi vet hur vi skall bära oss åt i livet. Det ena beteendet strider inte mot det andra. Ett beteende strider inte mot värderingarna. Kanske man inte alltid själv ser logiken, men den finns där så länge jag håller mig till det kulturellt accepterade och önskvärda. Skulle delarna inte hänga samman skulle jag uppleva förvirring (kan ske i kulturmöten).
- **Hur lär vi oss en kultur?**
  1. Formell = Ges via medvetet och verbalt uttalade förmaningar och uppmuntran (sociala kontexten såsom föräldrar, vänner, skolan).
  2. Informell = Ickeverbalt uttalade förmaningar och uppmuntran - imiterar den sociala omgivningen.
- **Centrala värderingar:** Vilka värderingar som är centrala varierar från individ till individ, men säkerligen delas en viss kärna av centrala värderingar i en kulturell gemenskap. När det gäller centrala värderingar uppfattar människor generellt andra kulturer negativt i den mån de inte stämmer överens med hennes egen.
- Förslag på vad som skulle kunna vara centrala värderingar inom **svensk majoritetskultur:** Individualism, jämställdhet, fri sexualitet, jämlikhet, sekularism, djurrättigheter, barns rättigheter, tolerans, rationalitet, antirasism, hederlighet, förtroende myndigheter/stat
- **Kulturchock:** När upplever vi en kulturchock? Fundera kring egna erfarenheter och hur själva kulturchocken yttrade sig. Vad kan uppfattas som en kulturchock i den svenska kulturen?

Utbildar om religion, migration & kulturmöten.

Kontakt Religionsvetarna:

www.religionsvetarna.se

info@religionsvetarna.se

Tel: 0702-784894